

VISURI, GÂNDURI ȘI PLANURI
DINAINTE CU O JUMĂTATE DE SECOL
PENTRU
ORGANIZAREA BIBLIOTECILOR, ARHIVELOR ȘI MUZEELOR ȚĂRII.

DE
PROF. I. BIANU
PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Iubite colega Moisi!,

Dorești să pun pe hârtie cele ce ți-am povestit despre visurile ce făcusem în depărtatele tinerețe în vederea organizării instituțiilor noastre pentru adunarea și întocmirea spre buna păstrare și ușoara folosire, a materialelor istorice ale țării. Iacă fac pe scurt povestirea care ți se pare așa de interesantă, încât crezi că ar fi vrednică să fie tipărită. Fie, pe răspunderea d-tale, dacă cetitorii vor fi de altă părere.

Venisem dela Blaj la 1876 cu singura avere *Testimonium maturitatis*. Laurian — marele dascăl — eră decanul Facultății de litere, în care voiam să mă înscriu. Văzând *Testimoniul* numai cu «eminențe» și scris latinește, m'a primit cu deosebită bunăvoință. Fiind de curând numit și directorul Bibliotecii Centrale dela Universitate, mi-a dat suplinirea unui post de custode al cărui titular eră absent. Acolo am cunoscut întâi o bibliotecă mai mare decât ce văzusem la Blaj, cu un serviciu pentru cetitori și cu oarecari cataloage; acolo am văzut întâi manuscrise vechi românești; acolo am cunoscut pe luminosul Hașdeu, ale cărui cursuri de seară le urmam cu evlavie; acolo m'a cunoscut Alexandru Odobescu, care în curând (la 1879) m'a recomandat la Societatea Academică pentru singura funcțiune existentă de scriitor-arhivar-bibliotecar.

Prinsesem dragoste mare pentru cărțile micii bibliotecuțe atunci deabia începute prin câteva daruri, între cari cel mai însemnat fusese primit dela Generalul Adrian și la a lor catalogare lucram toată ziua cu mult interes, dar fără nici o îndrumare. Cel mai viu interes îl aveă pentru mine dulapul cu biblioteca lui Al. Papiu Ilarian, pentru noi Blăjenii unul din eroii naționali dela 1848.

Acolo m'a cunoscut Ion Ghica și D. A. Sturdza, conducătorii tinerei instituții culturale a Românilor de pretutindenea, după ce fusese înlăturată conducerea școlii latinizătorilor Laurian și Maxim.

În Iunie 1881 luasem prin concurs catedra de limba și literatura română la Sf. Sava, iar toamna obținusem bursa pentru filologia romanică. După îndrumarea lui Hașdeu, aveam să merg întâi la Milano pentru cursurile lui Ascoli, apoi la Paris unde pontifică nobilul Gaston Paris și să închei cu doi ani la Berlin, la școala lui Tobler.

Ieșiam întâia oară spre Apus, spre bogățiile și frumusețile Italiei cu Roma, spre Parisul minunilor.

Mai mult decât cursurile marilor filologi pe cari le urmam, mă atrăgeau însă marile organizări ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor, cari la noi lipseau aproape cu totul, sau erau numai în stare de modeste începuturi improvizate din rămășițe răslețite scăpate din valurile prăpăditoare ale trecutului. Vizitând aceste așezăminte începând dela Milano, unde lucrasem în bibliotecile din Palatul Brera și în minunata «Ambrosiana» fondată de Boromei, până departe la Neapol, trecând prin Genova, Venezia, Florența, Roma, vedeam cu jale câte ne lipseau nouă aici acasă.

Am mers la Paris, unde aproape zilnic lucram în bogata Biblioteca Națională, urmam cursuri la École des Chartes, minunata instituție pregătitoare pentru personalul de arhiviști și bibliotecari pentru toată țara; vizitam muzeele în frunte cu incomparabilul Luvru. Am trecut de două ori pentru câte două săptămâni la Londra și de acolo la Oxford, unde am admirat bogățiile Muzeului Britanic și ale bibliotecii Bodleiene; admiram și eu minunea admirată de lume a bibliotecii Muzeului Britanic, instalată și organizată în localul cu gigantica rotundă, clădită după ideea bibliotecarului Panizzi dela 1852.

Cu aceste impresii m'am întors acasă la 1883.

La plecarea pentru patru ani, dădusem la Academie, firește, demisia din funcția de scriitor-bibliotecar-arhivar, dar — spre surprinderea și mândria mea — demisia nu mi-a fost primită, ci mi s'a dat concediu pe timpul studiilor, cerându-mi-se să recomand un suplinitor. Președintele Ion Ghica mi-a spus: «Vrem să te păstrăm pentru Academie».

Aceste cuvinte m'au legat atât de tare de această instituție, încât — după întoarcere — eram hotărât să-i dau toată viața, renunțând la orice altă aspirație.

Trebuințe ale Academiei au făcut să fiu rechemat în 1883 întâi «pentru câteva luni», apoi pentru un an, dar în realitate a fost definitiv.

Veniseam dela Blaj cu credința că ceea ce lipsea mai mult neamului

nostru era cultura; că Academia națională ieșită la 1879 din Societatea Academică Română, inaugurată la 1867, era organul central cel mai potrivit pentru înălțarea și răspândirea acestei culturi în toate ținuturile românești de sub toate stăpânirile, spre a susține și întări conștiința unității neamului și înălțarea lui spre starea celorlalte neamuri din aceeași familie romanică, căci ideea romanității domină totul.

Am fost fericit și mândru în sufletul meu când am simțit înaintea, apoi m'am încredințat, că această credință m'a apropiat așa de iute de oameni mari ai țării, cum erau Ion Ghica și D. A. Sturdza.

Aveam credința că înălțarea culturii naționale are trebuință întâi de toate — pe lângă organizările școlare de toate gradele — de o bogată și puternică cultură istorică, și pentru aceasta de o largă și sistematică organizare a bibliotecilor, arhivelor, muzeelor în țară. Această convingere îmi eră întărită și prin asemănarea cursurilor ce ascultasem în Facultatea noastră de litere și a activității afară din școală a «apostolilor» noștri, cu cele pe cari le ascultasem și le văzusem în țările apusene.

Se închegease în mintea mea un plan întemeiat pe ideea: Academia română organ central și conducător al culturii românești superioare în țară și peste hotare, în această Academie fiind reprezentate, prin cei mai luminați bărbați ai lor, toate ramurile neamului.

După acest plan, pentru Academie eră să se clădească un local nou și mare (atunci eră adăpostită în două săli și un coridor fără o rază de soare, în Universitate, rândul de jos). La Academie urmă să se organizeze o bibliotecă după cele mai moderne instalații din Occident. Biblioteca trebuia să fie înzestrată larg cu personal, care să se formeze pentru conducerea altor biblioteci, cari trebuiau înființate mai întâi în marile centre: Iași, Craiova, Brăila, Galați; apoi în centre de a doua mână. Toate aceste biblioteci trebuiau să fie conduse dela Academie, prin personal pregătit în biblioteca ei, și dezvoltate conform trebuințelor speciale ale ținutului pe care aveau să-l servească.

Biblioteca Academiei avea să fie dezvoltată spre a satisface mai întâi trebuințele culturii istorice naționale, având toate izvoarele pentru istoria națională și a popoarelor vecine, precum și principalele opere și izvoare ale istoriei generale.

În același plan de organizare aveau să intre și Arhivele Statului, cari treceau asemenea sub conducerea Academiei. La arhivele centrale din București trebuia să fie organizată pregătirea arhivistică pentru personalul arhivelor din provincie.

În fiecare oraș, unde se află o Curte de Apel, avea să se înființeze o Arhivă de Stat, în care să fie depuse spre păstrare dosarele tuturor autorităților din același ținut. Dosarele aveau să fie păstrate un

număr de ani, apoi alese de o comisiune și cele declarate ca material istoric să fie păstrate mai departe, iar celelalte să fie distruse.

Aceeaș idee trebuiă să fie aplicată și muzeelor Statului, cari trebuiau să fie multiplicat în centrele principale ale țării. Toate aveau să fie organizate sub autoritatea și conducerea Academiei, de personal pregătit la muzeul central din Capitală.

Ideea acestor organizări a fost primită și îmbrățișată, cu entuzasmul și cu căldura care îl caracterizau, de cel mai mare cărturar dintre bărbații politici ai țării, D. A. Sturdza.

În vara anilor 1885 și 1886 am făcut două călătorii în Galiția și Polonia spre a cunoaște și organizările așezămintelor (mai ales multe și bogate biblioteci) din țara de mare cultură care fusese Polonia.

În 1886 s'a făcut planul palatului în care era să înceapă organizările plănuite pentru biblioteci și muzee, arhivele urmând să aibă locul lor deosebit la Mihai Vodă sau aiurea. Planul palatului era compus din trei aripi: în dreapta biblioteka, în stânga muzeul, în fund Academia. Nu a ajuns însă să fie pus în construcție până în primăvara anului 1888, când s'a retras guvernul liberal, din care făcea parte D. A. Sturdza. Planul a rămas în arhiva Academiei, iar «marea idee» a rămas un vis de tinerețe al unui blăjan entuziast.

O notă glumeată: Ion Ghica se află la Sturdza și eu lângă dâșii. Sturdza entuziasmat expunea planul meu, arătând că se va întocmi un proiect de lege pentru realizarea lui, pentru trecerea la Academie a bibliotecilor, arhivelor și muzeelor Statului din toată țara, acordându-se, firește, și mijloacele financiare necesare.

Ghica — cu simțul lui practic și domol — ascultă și răspunde: «Bine și frumos, dar proiectul de lege ar fi prea complicat; ar fi de ajuns un singur articol: Toată Țara - Românească trece în administrația Academiei».

Așa cum o visam împreună cu răposatul D. A. Sturdza la 1886, ideea nu s'a realizat. În bună parte s'a realizat însă altfel și continuă a se realiza, și ce nu s'a făcut eri, se va face mâine și poimâne. Cu credință și stăruință deci **înainte!!**

Al d-tale cu prietenie colegială,

I. BIANU